

LKAB bör få professionell styrelse

Svenska Dagbladet den 6 maj 2025

LKAB aviserade år 2020 att de successivt skulle ställa om hela sin produktion av järnmalmsspellets till att i stället tillverka fossilfri järnsvamp. Planerna var medvetet aviserade som huggna i sten. Prislappen för omställningen sattes till upp mot 400 miljarder och med ett krav på att det svenska elsystemet måste leverera 70 TWh el enbart till LKAB. Bolagets hårda inställning har inte minst marknadsförts och cementerats i de senaste årens årsredovisningar.

LKAB:s ledning har även framställt järnsvampsplanerna som en ödesfråga för företagets överlevnad. Bolagets kommunikationsdirektör Niklas Johansson har bland annat menat att uteblivna investeringar inte är ett alternativ. Dessutom har LKAB försvarat sina planer med eftertryck i media när kritik har förts fram.

Effekterna av LKAB:s hållning är att prognosmakare och även myndigheter började ta bolagets planer på allvar. Prognoserna visade på skenande elbehov och elpriser samt att elmarknaden inte kunde leverera utan massiv utbyggnad av produktionskapacitet och elnät. Detta skapade en skendebatt om elmarknadens problem och vilka investeringar i elnätet som var prioriterade. LKAB har varit så framgångsrika i sitt lobbyarbete att Svenska kraftnät nu planerar att bygga en ledning till LKAB:s Hybritanläggning i Malmberget till en kostnad av nästan en miljard. En anläggning som LKAB:s nya ordförande nu tvekar om den ens kommer att byggas.

Vi har kraftigt ifrågasatt LKAB:s planer på att tillverka fossilfri järnsvamp. I en serie rapporter och en forskarantologi kritiserar vi projektet och menar att riskerna är för stora och att det är mycket svårt att skapa en trygg och tillräckligt hög lönsamhet som motiverar de enorma investeringarna.

Den 28 april redovisade Riksrevisionen sin granskning av LKAB:s planer. Granskningen instämmer i allt väsentligt i vår kritik. De menar att LKAB:s bedömningar innehåller stora osäkerheter och att "[d]et är långt ifrån säkert att investeringen blir lönsam".

Mer intressant är att Riksrevisionens granskning visar att LKAB:s styrelse och ledning varit helt införstådda med de stora osäkerheter och oklarheter projektet är behäftat med. Trots detta väljer styrelse och ledning att avisera detta enorma projekt med omfattande konsekvenser för hela det svenska samhället. De underlag som LKAB enligt Riksrevisionen hade att tillgå kan som mest ha motiverat LKAB att kommunicera ett de funnit ett möjligt nytt framtida affärsområde. En affär vars kommersialiserings- och industrialiserings-potential bolaget ska undersöka.

Efter vår granskning av LKAB:s planer har bolaget långsamt backat. De började med att lägga ned ett planerat gigantiskt vätgaslager i Malmberget. Sedan backade bolaget i ett slag från 80 procent av järnsvampsplanerna genom att lägga ned omställningen av verksamheten i Kiruna.

Inget av ovan skulle hänt om LKAB varit börsnoterat och om LKAB:s styrelse i stället varit tillsatt baserat på verkliga meriter inom för företaget relevanta områden. Börsanalytikerna skulle omgående ha synat LKAB:s planer på det sätt vi har gjort. Mer troligt är att planerna aldrig skulle ha

kommunicerats. En kompetent styrelse hade förstått orimligheten i att offentligt annonsera ett så enormt och osäkert projekt och därmed satt stopp redan på idéstadiet.

För att säkra att LKAB inte upprepar liknande grova misstag föreslår vi att regeringen i framtiden tillsätter LKAB:s styrelse utifrån de kunskaper som krävs för att driva ett hårt konkurrensutsatt internationellt gruvbolag. Styrelserna i de företag som LKAB konkurrerar med består av ledamöter med minst 30 års erfarenhet från exempelvis global gruv- och stålindustri eller finanssektorn. Det vill säga de har alla de kunskaper och erfarenheter som behövs för att säkra bolagens framtida överlevnad på en globalt hårt konkurrensutsatt marknad.

För det andra föreslår vi att staten börsnoterar LKAB för att ta tillvara de finansiella marknadernas incitament att granska och värdera ett så stort bolag som LKAB. Den svenska staten har uppenbarligen inte haft tillräcklig kapacitet att på egen hand värdera och ifrågasätta LKAB:s planer. Det räcker med att 10–15 procent av aktiekapitalet släpps ut på marknaden för att uppnå de positiva effekter som en marknadsprissättning ger.

Magnus Henrekson

David Sundén